

מראי מקומות- עבודה זרה נ"ז

גמור, ואפי' ליאסר בהנאה, דכיון דשלו הוא, חיישינן דדלמא מתוך אדיקותו, עם יציאת יין מן הענבים והמשכתו בגת מעט הוא משכשכו ברגליו ומנסכו, ואי נמי נגע בידי' ומנסכו בכוונה.

(ג) ר' נתן אומר ביד אסור ברגל מותר- נח' הראשונים בדעת ר' נתן. ע' ברשב"א (נו: ד"ה והראב"ד) שהביא מש"כ הראב"ד, דשאלת הגמ' הוא בענין אם מותר בשתיי' או לא, ופשט הגמ' דמותר אפי' בשתיי' אי ציירי' לידי', דניסוך דרגל אינו חשוב בעיניהם להיות מנסכין בו. והק' עליו הרשב"א מהא דהביא הגמ' ראי' משי' ר' נתן, דאף ר' נתן לא התיר אלא בהנאה ולא בשתיי' (ע"ש להוכחתו), וא"כ איך מביאין ראי' ממנו אף לענין שתיי'. אולם הריטב"א הק' להיפוך, הוא פ' הגמ' כשי' הרשב"א, דשאלת הגמ' הוא לענין הנאה, אלא דהק' דשי' ר' נתן הוא דאף בשתיי' מותר, וא"כ איך מביאין ראי' משי' ר' נתן. ותי' דאח"כ, ר' נתן עצמו מתיר אף בשתיי', אבל כיון דדריכה הוי מלאכה נמשכת, א"כ יהי' אסור בשתיי' עכ"פ אף לר' נתן. ועוד כ' דאולי כוונת הגמ' הוא לפרש דהוי כשי' ר' נתן אבל לא ממש כר' נתן, דר' נתן מתיר אף בשתיי', אבל הגמ' סובר דמותר רק בהנאה.

(ד) ברגל מותר- ע' בר"ן (סוף כה: בדפי הרי"ף) דכ' להסתפק אם מה דאמרי' דבמכיון למלאכה אחרת דמותר, היינו משום דמכיון למלאכה אחרת, או אפי' אם אינו מכיון לכולם. וכ' להוכיח מדברי ר' נתן דאף בלא מכיון כלל מותר, דהא ר' נתן מחמיר ביד במכיון לאחרת, ומ"מ מתיר ברגל, וא"כ לכאור' צ"ל דמה דמתיר ברגל אינו משום דטרוד במלאכה אחרת, אלא לכאור' במה שאינו מכיון לכולם, וא"כ מדר' נתן נשמע לרבנן, דכשהתירו בעוסק במלאכתו, אי"ז דוקא משום דעוסק במלאכתו, אלא דהוי זה היכי תמצא שלא יתכוין לניסוך.

(א) מדדו בין ביד בין ברגל ימכר- פרש"י, דניסוך לא הוי אלא ע"י שכשוך, ומשמע דס"ל דמשו"ה התירו רבנן, כיון שרק מדד ולא שכשך, ולכן אין לחוש לניסוך. וע' ברמב"ן לקמן (ריש נט:) שהבין בדעת רש"י דמה דמותר לדעת חכמים, היינו משום דרק נגע ולא שכשך, וכ' שכ"כ רש"י בכמה ציורים. אלא דהק' עליו, דק' להבין בכמה מציורים אלו איך הי' שייך נגיעה בלא שכשוך. ולכן פ' הרמב"ן דמה דמותר בהנאה בהא דמדידה וכדו', היינו משום שהי' בלא כוונה, וכל היכא דהי' שלא בכוונה, אפי' אם הי' ע"י שכשוך, מותר בהנאה (ולפי רש"י, כל היכא דמשכשך, אפי' בלא כוונה, ודאי אסור בהנאה, ורק היכא דלא הי' בו כוונת יין בכלל, אז מותר אף בשכשוך). וע' בחתם סופר דהעיר דבסוגיין מיירי בדריכה, ולכאור' דריכה לא הוי בלא שכשוך, והוכיח מזה דהגדון בסוגיין הוא כוונה ולא שכשוך, ודברי רש"י צ"ע.

(ב) ימכר- כ' הרשב"א דמשמע מכאן דדריכת גוי אינה עושה יין נסך ליאסר בהנאה, דמחשבת ניכרת מתוך מעשיו דאינו מתכוין אלא לדרוך. והק' דא"כ למה אין דורכין עם הגוי בגת, הרי כאן מבואר דמה דדש גוי אינו אסור בהנאה, וא"כ איך שייך לאסור לדרוך עם הגוי משום חשש משתכר מאיסורי הנאה, הרי היין עצמו מותר בהנאה. וצידד דאולי הסוגיא דהכא אתיא אליבא דמשנה ראשונה, אבל אה"נ, למשנה אחרונה בין דריכת גוי ובין מדידתו בידו ברגל אסור היין בהנאה. אבל כ' דק' לומר כן, דשמואל ודאי אומר להלכה למעשה, וקיי"ל כמשנה אחרונה, וגם מעשה רב. ולכן כ' לחלק בין אם הגוי דורך בגת של ישראל, דאז מסתבר לומר דאינו מכיון לאסור את של הישראל על הישראל, דאין הגוי נהנה מאיסורו, שהרי של הישראל הוא, ומסתבר דכוונתו לסייע להישראל, וכן במדדו בקנה או ביד וברגל, דהכל עושה להנאת הישראל, א"כ מסתבר דאין כוונתו לנסך, ומותר הוא ליהנות ממנה. אבל היכא דהגוי עושה בשלו, יש לחוש דעושה יין נסך

(ח) **קתני מיהת גדולים אין קטנים לא- הק'**
רעק"א (לקמן עמוד ב', בתוד"ה לאפוקי),
 מהו קו' הגמ', הא י"ל בפשיטות דתינוק שלא
 בכוונה הוא תלוי במח' ר"ש ורבנן, דלפי
 ר"ש דס"ל דנפל לבור ועלה דמותר בשתי',
 דהוי שלא בכונת מגע, ה"נ בקטן, ולת"ק
 דאוסר בנפל, ה"ה בקטן דאסור, וא"כ, י"ל
 דהברייתא כר"ש. אלא דכ' דזה אינו, דהא רב
 בעצמו פסק כר"ש, וא"כ ע"כ ס"ל לרב דנפל
 קיל טפי מקטן, כיון דמוכח שהוא אנוס,
 וא"כ שפיר פריך מברייתא.

(ט) **תרגמה אבני שפחות- דהיינו, דבני השפחות**
 שמלו ולא טבלו אין עושין יין נסך כשהו
 קטנים, ומשום דכיון דגדלי אצל ישראל, לא
 גזרו על יינן בקטנותן, וכמש"כ רש"י. וכ'
 המאירי, דמה שאין עושין יין נסך, היינו אף
 לשתיי'. והוסיף, דנח' הראשונים בבני
 השפחות שלא מלו ולא טבלו, י"א שעושים
 יין נסך עכ"פ לשתיי', ובהגהות שם כ' שזהו
 שי' הרמ"ה, הובא בטור (יו"ד קכ"ד), וי"א
 דאף שלא מלו ולא טבלו אין עושין יין נסך
 אף לשתי', ובהגהות כ' דזהו שי' הרשב"א
 בתורת הבית.

(י) **וכמה, אמר ריב"ל עד שנים עשר חודש- כ'**
הרשב"א (תורת הבית, ה', ה', עמ' לט:)
 דשנים עשר חודש אלו הם בבית ישראל, דאז
 אין שם ע"ז שגור בפיו, וא"כ אם לקחו
 מישראל אחר, מונין משעה שהי' בבית
 ישראל ראשון. אבל הרא"ה שם חולק וכ'
 דבין אם לקחו מישראל או מעכו"ם צריך
 להמתין אצלו י"ב חודש, עד שנשתקע שם
 עכו"ם מפיו.

(יא) **לאפוקי מדרב, דאמר רב תינוק בן יומו עושה**
יין נסך, קמ"ל דלא- ע' בתוס' שהביא מש"כ
 איזה ראשונים לפסוק דבזמן הזה אין איסור
 הנאה ממגע עובדי כוכבים ביין, דהא כיון
 שאין רגילין לנסך יין לע"ז, א"כ הו"ל כאינם
 יודעין בטיב ע"ז, וממילא הו"ל להו כתינוק בן
 יומו, וע"ז סומכין העולם לגבות יין עכו"ם
 בחובותן. וע"ש שהביא מר"ת דודאי באיסור
 קי"ל כרב, ולכן אף תינוק בן יומו עושה יין
 נסך, עכ"פ לענין איסור שתי' (שהרי הר"י הי'
 רוצה להתיר גם בשתי', ע"ש). ושוב הביא

(ה) **בהדי דקא נחית נגע בראשה דלוליבא**
בחמרא שלא בכוונה- כ' תוס' דלכאור' מוכח
 מגירסא זו דחשבינן נגיעה ע"י דבר אחר ביין
 כמו אם נגע הגוי בעצמו. וכ' תוס' דתימא
 הוא לומר כן, שהרי כל ההלכות מוכיחות
 דנוגע ע"י דבר אחר מותר אף בשתי'. והק'
 עוד הרבה קו', וכ' דלכך נראה כגירסת ר'
חננאל ובה"ג, דלא גרסי דנגע ברישא
 דלוליבא, אלא דנגע בחמרא, ולהכי אסר לי'
 רב בשתי', שהי' מגע עכו"ם בגופו שלא
 בכוונה. אולם ע' בר"ן (כו. בדפי הרי"ף)
 דהאריך בזה דדעת רש"י הוא באמת שאין
 חילוק בין נגיעה ע"י דבר אחר ובין נגיעה
 בגופו, בתרוייהו בכוונה מיתסר אף בהנאה,
 ושלא בכוונה אינן אסורין אלא בשתיי',
 וע"ש שכ' ליישב כל קו' תוס'.

(ו) **וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו- פרש"י,**
 דמיירי שאמן ג"כ לא טבלו לשם עבדות,
 דאם היא טבלה לשם עבדות קודם לידתן של
 אלו, א"כ טבילה להו למה לי. וכ' הש"ך
 (יו"ד קכ"ד, י') דמבואר מזה דאם טבלו אמן,
 גם אם לא מלו הבנים אין עושין יין נסך,
 דהו"ל אותן בנים כמו ישראל שמשוך
 בערלתו, דקיי"ל דאינו עושה יין נסך.
 וכנראה דנקט הש"ך דבכה"ג אין הבן צריך
 מילה להעשותו ישראל, דע"י טבילת אמו
 נעשה ישראל גמור, ומילתו אינו מעכב כלל
 בגרותו. אבל ע' בחי' רעק"א על השו"ע שם,
 דכ' דזהו מח' הראשונים, אם היכא דטבלה
 אמו מעוברת, אם מהני הטבילה לעשותו
 לישראל גמור, או דאמרי' דטבילת אמו מהני
 לו, אבל עדיין הוי כטבל ולא מל.

(ז) **יינן, גדולים עושין יין נסך וכו'- כ' הריטב"א**
 דהיינו מגעם ביין שלנו, דאילו יינם של גוים
 לעולם אסור בהנאה בגזירה מוחלטת, ואפי'
 יין של גר תושב שאינו עובד ע"ז, יינו אסור.
 אולם ע' בתורת הבית (ה', א', עמ' מ: מ:
 במשמרת הבית) דכ' דטעות הוא לחלק בין
 יינם ובין מגעם, ומי שחז"ל אסרו יינם
 בהנאה, אסרו גם מגעם ביין בהנאה, ומי
 שאינו עובד ע"ז, כמו גר תושב, דאין מגעו
 עושה יין נסך לאסור בהנאה, גם יין שלו
 מותר בהנאה (ורק בשתי' אסורה משום
 גזירת בתו).

שלא בכונת מגע מותר בשתי', וע"ש שכ' עוד דינים בו.

(יד) **נפקי שיפורי דרבא ושרו, ונפקי שיפורי דר' הונא וכו' ואסרי- כ' התוס' שאנ"ץ לעיל (ז),** דהם היו יכולים להורות אחר הוראת רבא מתרי טעמי, א', משום דמה דאמרי' דאין רשאי לשאול עוד פעם לחכם אחר, היינו רק היכא דאינו אומר להחכם שני שכבר שאל לראשון, אבל היכא דאמר לו מה שאמר הראשון, והשני חושב שטעה הראשון, או בדבר משנה, או בשיקול הדעת, וחושב שיכול להחזירו, אז מותר לו לפסוק כנגדו. ועוד, הא כאן רבא התיר מעיקרא, וכיון שהתיר הראשון, יכול השני לאסור, רק לא להיפוך.

תוס' מר"ת דלא ראה היתר אף להתיר יין שנגע עכו"ם בהנאה, חוץ מלמכור לאותו עכו"ם שנגעו, דחייב משום דמקלי קלי ל', וכדאי' לקמן. אבל כ' תוס' עוד סמך להיתר, דאולי מה שהם נוגעין ביין עכשיו, דומה דמדידה בקנה, משום דאין מכונין לניסוך בכלל. אלא דעוד הק' דאיך מתירין, הא הו"ל דבר שנאסר במנין, וצריך מנין אחר להתירו. וכ' די"ל דלא נמנו לאסור אלא למנסכים, וכיון דהשתא אין מנסכים לע"ז, ממילא יש לתלות להיתר. ולדינא, פסק השו"ע (יו"ד קכ"ג, א') דסתם יינם של העובדי כוכבים אסור בהנאה, וה"ה למגעם ביין שלנו. אולם הרמ"א הביא י"א דבזמן הזה שאינו שכיח שהאומות מנסכים לע"ז, א"כ מגע עכו"ם ביין שלנו אינו אסור בהנאה אלא בשתי', וכן סתם יינות שלהם אינן אסורין בהנאה. אבל כ' דלכתחלה אסור לקנותו כדי להשתכר ממנו, וכ' דיש מקילין גם בזה, אבל טוב להחמיר.

(יב) **עוד בענין הנ"ל- כ' הרמב"ם (מאכ"א י"ג,** י"א), "יראה לי שכל מקום שאמרנו בענין יין שלנו שהוא אסור בשתי' ומותר בהניי' מפני צד נגיעה שנגע בו הגוי, כשהי' הגוי עובד ע"ז, אבל אם הי' איסורו בגלל גוי שאינו עובד ע"ז, כגון ישמעאלי שנגע ביין שלנו שלא בכוונה, או שטפח ע"פ החבית, הר"ז מותר בשתי', וכן כן כיוצא בזה". ופי' הרדב"ז שם דבריו, ד"כיון שעיקר מגע הגר תושב בכוונה אינו אוסר היין אלא בשתי', אם נגע בלא כוונה נחתינן ל' דרגא ויהי' מותר בשתי', דהכי אמרי' גבי גוי עובד ע"ז, אם נגע ביין בכוונה אסרו בהנאה, ואם נגע בלא כוונה נחתי' ל' דרגא ושרי בהנאה".

(יג) **בענין מחלל שבת בפרהסיא- כ' החזון איש** (יו"ד מ"ט, ז') שהבית יוסף הביא משו"ת הרשב"א דהמחלל שבת בפרהסיא או כופר בדברי חז"ל, אוסר יין במגע, וכ' החזון"א דנראה דזהו מדין קנס, שהרי אינו עובד ע"ז, וגם בתו מותרת בנישואין, וא"כ ע"כ קנס חדשה היא. וכ' עוד דנראה דדינו כמו נכרי שאינו עובד ע"ז, ויינו מותר בהנאה ואסור בשתי', ומגעו ע"י דבר אחר או מגעו ביד